

Research Paper

Banking Crimes Strategy in Monetary and Banking Policymaking

Hosein Beigi¹, *Jamal Beigi² , Fatemeh Ahadi³

1. PhD student, Department of Criminal Justice and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran.
2. Associate Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran.

Use your device to scan
and read the article online

Citation: Beigi, H., Beigi, J., & Ahadi, F. (2021). [Banking Crimes Strategy in Monetary and Banking Policymaking (Persian)]. *Journal Strategic Studies of Public Policy*, 11(38), 60-83.

Received: 01 Mar 2020

Accepted: 06 Oct 2020

Available Online: 01 May 2021

Keywords:

Banking crime, Policy-making, Preventive strategy, Repressive strategy, Supportive strategy

ABSTRACT

Developing policies and preventive and controlling strategies against bank crimes as well as combating those crimes, especially money laundering at international and domestic levels are essential. Accordingly, the Financial Action Task Force and even the International Settlements Bank, per these standards, rank banks and their respective styles in countries. Therefore, the present paper aimed to explain monetary and banking policies. We also intended to identify national strategies for banking crimes based on international documents. Methods: This descriptive and analytical study used library documents and resources. Results: Among all banking crimes strategies, repressive strategy is the most prevalent one in monetary and banking policymaking. Criminological studies, however, reflected that a criminal-reactive criminal policy does not help eliminate the roots of bank crimes. Conclusion: Suppressive strategy is associated with the superiority of the penal system and state accountability to banking crimes without changing the reference model. In Iran, it has been an adaptive strategy, i.e., not correlated with the discontinuous strategy of the active criminal policy of international documents aimed at shifting from the dominant model of government to society.

* Corresponding Author:

Jamal Beigi, PhD.

Address: Department of Criminal Law and Criminology, Maragheh Branch, Islamic Azad University, Maragheh, Iran.

E-mail: jamalbeigi@iau-maragheh.ac.ir

مقاله پژوهشی راهبردنگاری جرائم بانکی در سیاست‌گذاری‌های پولی و بانکی

حسین بیگی^۱، جمال بیگی^۲، فاطمه احدی^۳

۱. دانشجوی دکتری تخصصی حقوق کیفری و جرم‌شناسی، گروه حقوق کیفری و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مراغه، مراغه، ایران.
۲. دانشیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مراغه، مراغه، ایران.
۳. استادیار، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی، دانشکده علوم انسانی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مراغه، مراغه، ایران.

چکیده

موضوع سیاست‌گذاری در قبال جرائم بانکی و راهبردهای پیشگیری و مقابله با آن جرائم، به‌ویژه بزه پول‌شویی در ابعاد بین‌المللی و داخلی کشورها از اهمیت خاصی برخوردار است تا جایی که گروه اقدام مالی و حتی بانک تسویه بین‌المللی با عنایت به این استانداردها به رتبه‌بندی بانک‌ها و سبک‌های مترتب بر آن در کشورها مبادرت می‌کنند. از این رو، هدف این مقاله تبیین سیاست‌گذاری‌های پولی و بانکی و شناسایی راهبردهای ملی ناظر بر جرائم بانکی با تکیه بر اسناد بین‌المللی است. تحقیق حاضر بر اساس روش توصیفی و تحلیلی و بر پایه اسناد و منابع کتابخانه‌ای نگاشته شده است. در میان انواع راهبردهای ناظر بر جرائم بانکی، راهبرد سرکوبگرانه در سیاست‌گذاری‌های پولی و بانکی بیش از همه رواج دارد، لیکن مطالعات جرم‌شناسانه نشان می‌دهد که سیاست جنایی واکنشی با محوریت کیفرانگاری برای از بین بردن ریشه‌های جرائم بانکی سودمند نبوده است. راهبرد سرکوبگرانه با تفوق نظام کیفری و پاسخ‌گویی دولتی به جرائم بانکی بدون تغییر مدل مرجع، در ایران راهبردی انطباقی بوده که با راهبرد انقطاعی سیاست جنایی فعال اسناد بین‌المللی دایر بر تغییر و جهش از مدل غالب دولتی به جامعه، سنخیتی ندارد.

تاریخ دریافت: ۱۱ اسفند ۱۳۹۸
تاریخ پذیرش: ۱۵ مهر ۱۳۹۹
تاریخ انتشار: ۱۳ اردیبهشت ۱۴۰۰

کلیدواژه‌ها:

جرائم بانکی،
سیاست‌گذاری، راهبرد
پیشگیرانه، راهبرد
سرکوبگرانه، راهبرد
حمایتی

* نویسنده مسئول:

دکتر جمال بیگی

نشانی: مراغه، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد مراغه، دانشکده علوم انسانی، گروه حقوق جزا و جرم‌شناسی،
پست الکترونیکی: jamalbeigi@iau-maragheh.ac.ir

مقدمه

تجهیز و توزیع اعتبارات، عملیات اعتباری، عملیات مالی، خرید و فروش ارز، نقل و انتقال وجوه، وصول مطالبات اسنادی و سود سهام مشتریان، پرداخت بدهی مشتریان، قبول امانات، نگهداری سهام و اوراق بهادار و اشیای قیمتی مشتریان، انجام وظیفه قیومیت و وصایت برای مشتریان، انجام وکالت خرید یا فروش را بر عهده دارند (عزیزی، ۱۳۹۷: ۳۱-۳۰).

بانک‌ها را می‌توان به انواع مختلف از قبیل بانکداری جزئی، تجاری، شراکتی، خصوصی و سرمایه‌گذاری تقسیم کرد. در بانک‌های دولتی هر جرمی اتفاق افتد، قطعاً جرم اقتصادی^۱ است، چون هم بستر اقتصادی دارد و هم در اقتصاد تأثیر دارد، ولی هر جرم اقتصادی لزوماً جرم بانکی نیست.

بعد از به وجود آمدن بانک‌های خصوصی و مؤسسات مالی و اعتباری، این رابطه دچار تغییرات شد و حیطة تسلط قوانین از بانک‌های دولتی فراتر رفت و اکنون هر جرمی در حوزه بانکی رخ بدهد، جرم اقتصادی است و هر جرم اقتصادی معادل جرم بانکی نیز خواهد داشت، یعنی رابطه عموم و خصوص مطلق است.

از آنجا که در عبارت جرائم بانکی، واژه «بانک»^۲ به نحو عام و مطلق به کار رفته است؛ بنابراین همه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و پولی که مجوز تأسیس

سیاست‌های اقتصادی دولت دربرگیرنده سیاست‌های پولی، مالی و درآمدی هستند. سیاست‌های پولی از مهم‌ترین ابزارهای تثبیت اقتصادی هستند که برای مدیریت و کنترل بخش حقیقی اقتصاد استفاده می‌شوند و یکی از راه‌های مهم افزایش تولید و اشتغال و به‌کارگیری ظرفیت‌های بیکار جامعه جهت عمران و آبادانی کشور و رفع نگرانی اقشار مختلف مردم است. سیاست پولی کشور توسط بانک مرکزی اتخاذ و ابلاغ می‌شود که از طریق ابزارهای حداقل ذخیره قانونی، تعیین نرخ تنزیل مجدد، عرضه اوراق مشارکت و غیره صورت می‌گیرد.

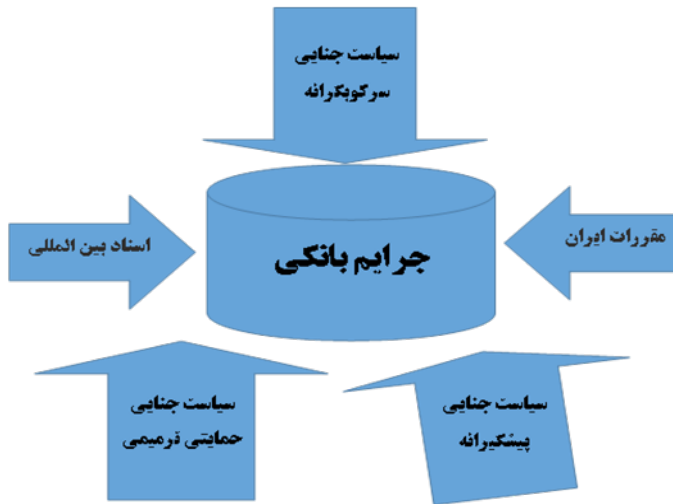
بخشی از رفتارهای مجرمانه که مخالف این نوع سیاست‌ها بوده، به خلق مجرمانه پول مرتبط است که علاوه بر اخلال در نظام پولی و بانکی و تورم، منفعت مادی برای مرتکب نیز به دنبال دارد. این نوع از رفتارهای مجرمانه از این جهت جرم علیه سیاست اقتصادی دولت در حوزه بانکی محسوب می‌شود که علاوه بر افزایش حجم پول و کاهش ارزش آن و سلب اعتماد عمومی، عملاً کنترل و نظارت بانک مرکزی را که متولی ضرب سکه و چاپ اسکناس است مختل می‌کند (میر محمدصادقی، ۱۳۹۲: ۲۶۸).

بخشی دیگر از جرائم بانکی، جرائمی هستند که به قصد تحصیل مجرمانه پول ارتکاب می‌یابند. جرائمی مانند جرائم بورسی، جرائم مربوط به قیمت‌ها، اوراق مشارکت، ربا و درنهایت قاچاق کالا و ارز در این دسته قرار می‌گیرند (میرزایی منفرد، ۱۳۸۹ / نوزاد، ۱۳۸۹: ۱۴۷).

بانک، نهادی اقتصادی است که وظیفه‌هایی چون

۱. جرم اقتصادی رفتار برنامه‌ریزی‌شده یا سازمان‌یافته توأم با حیله و تقلب است که با هدف تحصیل پول یا مال یا عدم پرداخت وجه یا خسارت یا تحصیل امتیازهایی هنگام فعالیت‌های شغلی ارتکاب می‌یابد. (Benson, Michael & Simpson, Sally, 2009: 11) سابقه طرح جرائم اقتصادی در غرب به سال ۱۹۰۵ برمی‌گردد که بنگر، بین جرائم خیابانی و جرائم اقتصادی تفکیک قائل شد (Bonger, 1916) و پس از آن، در سال ۱۹۴۰ ساترلند مفهوم جرائم یقه‌سفیدی (White-collar crimes) را مطرح کرد (Sutherland, 1949: 9).

2. Bank

تصویر ۱. مدل مفهومی متغیرهای تحقیق

بزه‌دیده قرار می‌گیرند (میرسعیدی و زمانی، ۱۳۹۲: ۱۶۷).

در این پژوهش، هم با تمسک به ضابطه‌های جرم‌شناختی و اقتصادی و با عنایت بر مصادیق جرم‌انگاری‌های پولی و بانکی، جرائم بانکی به مجموعه جرائمی اطلاق شده که با استفاده از وسایل بالقوه غیرقانونی برای به دست آوردن پول، دارایی یا سایر املاک متعلق به یک مؤسسه مالی یا برای به دست آوردن پول از سپرده‌گذاران با طرح حيله و تقلب به عنوان بانک یا مؤسسه مالی دیگر صورت می‌پذیرد.

متغیرهای وابسته به جرائم بانکی، در قالب مدل مفهومی ذیل در جهت چگونگی بررسی و اندازه‌گیری متغیرهای مورد بررسی ترسیم شده است:

به طور کلی در خصوص مدل سیاست جنایی ناظر بر نقض نظم پولی و بانکی یک کشور، توافقی در بین نظام‌های مختلف سیاست جنایی وجود ندارد. در واقع، سیاست جنایی کشورها از حیث شدت و ضعف

و فعالیت آن‌ها توسط بانک مرکزی صادر و تحت نظارت آن قرار گرفته‌اند و امکان وقوع جرم بانکی در آن‌ها وجود دارد، موضوع پژوهش حاضر خواهد بود، چراکه بانک با هر نوع آن، با مفهوم پول‌گره محکمی خورده و مانند قلبی می‌ماند که در رگ‌های جامعه پول را به جریان می‌اندازد؛ بنابراین هر گونه تغییر و نابسامانی این قلب می‌تواند جامعه را فلج کند.

حال با مذاقه در مقررات ایران و اسناد بین‌المللی، هرچند اصطلاحی تحت عنوان «جرم بانکی^۳» در متون قانونی به کار نرفته است، لیکن در مطالعات جرم‌شناختی به مجموع جرائمی نظیر پول‌شویی، اختلاس، تقلب، کلاهبرداری و سایر سوءاستفاده‌های مالی و اقتصادی در این حوزه، «جرائم بانکی^۴» تعبیر شده است (گسن، ۱۳۹۴: ۵۰)، چراکه در نوشتگان جرم‌شناختی، عمدتاً جرائم بانکی در ذیل مصادیق جرائم اقتصادی، یقه‌سفیدی، سازمان‌یافته و بدون

3. Banking Crime
4. Banking Crimes

جدول ۱. نتایج مطالعات انجام یافته

ردیف	نام نویسنده	عنوان تحقیق	سال	هدف و نتایج تحقیق
۱	ویلا	جرایم بانکی: کلاهبرداری، پول شویی و اختلاس	۲۰۱۹	مطالعه کلاهبرداری، پول شویی و اختلاس ذیل عنوان «جرایم بانکی»
۲	کمیته اجرایی دولت	جرایم علیه مؤسسات بانکی	۲۰۱۹	ارائه گزارش جرائم علیه مؤسسات بانکی طی جلسه اول کنگره ۸۸، ۱۵ اکتبر ۱۹۶۳ تحت مجموعه امور حقوقی و پولی در جلسات دادرسی کمیته اجرایی دولت در مجلس ایالات متحده آمریکا
۳	ابوالحسنی هستیانی دانیالی	تلوین الگوی راهبردی پیشگیری از پول شویی در ساختار بانکی کشور (مطالعه موردی بانک صادرات ایران)	۱۳۹۷	ضرورت پیاده سازی نظامها و دستورالعمل های مرتبط با قوانین مبارزه با پول شویی در سیستم های بانکی کشورها برای مرادوات بین المللی
۴	میرمحمد صادقی آذری متین	راهبردهای کیفری در بانکداری نوین، با تأکید بر امضای الکترونیکی	۱۳۹۶	ضرورت اتخاذ سیاست جنایی افتراقی متمایز از حقوق کیفری ماهوی سایبری برای جرم دسترسی غیرمجاز و لزوم جرم انگاری رفتارهای خاص در بانکداری نوین
۵	ذاقلی خوشوقتی	جرایم ناشی از سوءاستفاده از ضمانت نامه های بانکی	۱۳۹۴	بررسی سوءاستفاده از اسناد و ضمانت وام های بانکی و جرایم مربوطه
۶	مولیگان	ارزیابی کنترل اجتماعی جرائم بانکی: بررسی خلأها و موفقیت های صنعت در مقابله با پول شویی	۲۰۱۵	بررسی پول شویی از منظر جرم شناسی و ارزیابی جنبه های تنظیم و کنترل اجتماعی آن در صنعت بانکداری
۷	السان	حقوق بانکداری اینترنتی	۱۳۹۲	ضرورت استفاده از بانکداری اینترنتی برای تسریع و تسهیل تجارت الکترونیکی و پیشگیری از جرائم بانکی
۸	مقیم نیکی	جرایم مؤسسات پولی و اعتباری غیربانکی در حقوق ایران	۱۳۹۱	ارتباط مستقیم جرائم مؤسسات پولی و اعتباری به مثابه جرم اقتصادی سازمان یافته با منافع عمومی و سیستم اقتصادی کشور
۹	کمیته قضایی مجلس سنا ایالات متحده آمریکا	جرایم شدید FBI علیه برنامه مؤسسات بانکی	۱۹۷۹	رسیدگی به گزارش جرائم شدید FBI علیه برنامه مؤسسات بانکی در ۱۸ اگوست ۱۹۷۸

به معنای حذف کامل سیاست‌های سرکوبگرانه در قبال ناقضان امنیت اقتصادی در تجاوز به نظام پولی و بانکی و حقوق شهروندان نیست.

۲. روش‌شناسی پژوهش

تحقیق حاضر به صورت توصیفی و تحلیلی انجام گرفته است. با توجه به اینکه در این پژوهش از نظریه‌های جرم‌شناسی، مقررات داخلی، اسناد بین‌المللی، قانونمندی‌ها، اصول و فنونی برای حل مسائل اجرایی و عملی در نظام پولی و بانکی به کار گرفته می‌شود؛ بنابراین از آن جهت نیز پژوهش را می‌توان از نوع کاربردی دانست.

روش مورد استفاده برای این پژوهش از نوع کتابخانه‌ای بوده و ابزار گردآوری داده‌ها هم از طریق فیش‌برداری از اسناد، گزارش‌ها و مقررات داخلی درباره جرائم بانکی است. کما اینکه ابزار جمع‌آوری اطلاعات و تجزیه و تحلیل داده‌های جرم‌شناختی و سیاست جنایی ناظر بر جرائم بانکی نیز کتابخانه‌ای است.

۱. ادغام راهبردهای پیشگیرانه؛ راهبردی ضروری در جرائم بانکی

پیشگیری از جرائم بانکی، به جهت وقوع مهم‌ترین جرائم اقتصادی در حوزه بانکی از اهمیت بالایی برخوردار است. به دنبال ارائه الگو و راهکار جهت پیشگیری از جرائم بانکی، پیاده‌سازی تکنیک‌های پیشگیری از جرم و ادغام راهبردهای پیشگیرانه در بانک‌ها امری ضروری به نظر می‌رسد. تفکرات جرم‌شناختی بر این امر تأکید دارند که این‌گونه جرائم دربردارنده نوعی تزویر هستند، چراکه برای خارج کردن قانونی پول از جریان قانونی مالی و اقتصادی یا طفره رفتن از تعهدات قانونی در بستر

اقدام‌های پیشینی یا پیشگیرانه^۵، اقدام‌های پسینی یا سرکوبگرانه^۶ و اقدام‌های حمایتی^۷ و تعادل بین این سیاست‌گذاری‌ها، رویکردهای متفاوتی دارند.

این پژوهش با هدف تبیین سیاست جنایی ایران در قبال جرائم بانکی و ارائه راهبردهای پیشینی و پسینی مورد توصیه در اسناد بین‌المللی، درصدد پاسخ به این سؤال‌های اساسی است که راهبردهای جرائم بانکی در سیاست‌گذاری‌های پولی و بانکی کدامند؟ و راهبردهای انطباقی و انقطاعی سیاست جنایی ایران در حوزه جرائم بانکی با اسناد بین‌المللی چگونه باید باشد؟

۱. ادبیات موضوع

در مورد پیشینه تحقیقات انجام‌یافته باید گفت که حقوق کیفری بانکی در این زمینه در حال شکل‌گیری است و این موج علمی به تحقیقات داخلی نیز سرایت کرده و مقاله‌ها و کتاب‌هایی درباره مصادیق جرائم بانکی، به‌خصوص پول‌شویی منتشر شده است.

از این رو، به جهت خلأ تحقیقات انجام‌یافته درباره جرائم بانکی از منظر مطالعات سیاست جنایی بر اساس مرور سوابق تحقیقات انجام‌یافته فوق، این پژوهش با تکیه بر اسناد بین‌المللی و آموزه‌های حقوق پیشگیری، با اتخاذ رویکردی افتراقی و جامع نسبت به نظام پولی و بانکی، به توصیه راهکارهای عملی با هدف حل ریشه‌ای جرائم بانکی می‌پردازد.

ناگفته نماند که مطالعه جرم‌شناختی جرائم بانکی مبین این هست که اتخاذ سیاست‌های پیشگیرانه

5. Preventive Measures
6. Repressive Measures
7. Supportive Measures

اما بدیهی هست که در این بین، اقدام‌های پیشگیرانه، قطعاً نسبت به مقررات پسینی، از جمله کیفرگذاری‌ها، از بازدهی و اثربخشی بیشتری برخوردارند. قطعاً وضع مقررات با استفاده از ابزارهای حقوقی کنترل و نظارت در بانک‌ها از سازوکارهای مدیریتی حاکمیت شرکتی از اولویت زیربنایی برخوردار است، به نحوی که بدون تهیه و تدوین و اصلاح مقرره‌های مربوط به حسابداری و حسابرسی بانک‌ها به عنوان ضوابط جزئی تا قوانین شرکت‌ها، بورس و بازار سرمایه به عنوان ضوابط کلی، نمی‌توان به اهداف پایدار حاکمیت شرکتی ناقل شد.

بنابراین با پیش‌بینی چنین راهکارهای حقوقی می‌توان از بروز جرائم بانکی پیشگیری مؤثری به عمل آورد. اتخاذ سیاست‌های سرکوبگرانه در قبال اخلاص در نظام پولی و بانکی، به تنهایی نمی‌تواند موجب مهار این جرائم و پیامدهای اجتماعی و امنیتی آن‌ها به دلیل سازمان‌یافته و یقه‌سفید بودن بزه‌کاران آن‌ها شود؛ بنابراین علاوه بر آن، نیازمند اتخاذ تدابیر پیشگیرانه، به‌ویژه تدوین قوانین ماهوی و شکلی متناسب و روزآمد، اصلاح ساختار اقتصادی کشور، به‌خصوص در شرایط تحریمی و اجرای سیاست‌های کوچک‌سازی واقعی دولت و رعایت شایسته‌سالاری، سلامت و شفافیت فرایندها، پاسخ‌گویی و نظارت هست (کیبری و شفيعی خورشیدی، ۱۳۹۷: ۲۷۶-۲۵۹).

نظارت بر بانک‌ها را می‌توان در قالب نظارت دستوری^۸ و نظارت احتیاطی^۹ طبقه‌بندی کرد. نظارت دستوری ناظر بر نوعی از نظارت استصوابی است که شامل امر و نهی مستقیم و در عمل به معنای دخالت همه‌جانبه در امور داخلی بانک به بهانه نظارت است، در حالی که نظارت احتیاطی به

فعالیت‌های اقتصادی بانک‌ها، حيله و تقلب به کار می‌رود (Edelherz, 1970: 5) و اوضاع و احوال اقتصادی، نوع نظام اقتصادی و فرهنگی، بیکاری و خلأ قانونی و عدم شفافیت مقررات اقتصادی، پولی و بانکی به عنوان عواملی وضعی و فرصت ساز در ارتکاب این‌گونه جرائم نقش دارند (گسن، ۱۳۹۴: ۵۰).

در فرایند امور بانکی در ایران، به جهت تدوین مقررات پراکنده توسط نهادهای متعدد قانون‌گذاری، نهادهای نظارتی مختلف وجود دارد. از سوی دیگر، به جهت مبادلات روزانه با حجم نقدینگی بالا، مؤسسات پولی و بانکی بر پایه آموزه‌های جرم شناختی به عنوان آماج مناسبی برای مجرمان یقه‌سفید و کارکنان این مؤسسات و اشخاصی که ارتباط تنگاتنگی با این مؤسسات دارند، محسوب می‌شود.

از این رو، تدوین سیاست جنایی پیشگیرانه کارآمد ناظر بر فعالیت‌های پولی و بانکی در راستای سلامت نظام پولی و بانکی ضروری به نظر می‌رسد. همچنین با توجه به نقش زیربنایی بانک‌ها در توسعه اقتصادی کشور و ضرورت اصلاح ساختار بانکی در جهت پیشگیری از وقوع جرائم بانکی، به منظور تحقق اهداف برنامه‌های ششم چشم‌انداز توسعه اقتصادی، جرائم و تخلفات بانکی در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی بایستی مد نظر متولیان سیاست جنایی قرار گیرد.

ابزارهای حقوقی پیشگیرانه در زمینه فعالیت‌های پولی و مالی، همان مقررات اقتصادی هستند که با وضع آن‌ها از بروز جرائم و تخلفات پولی و مالی پیشگیری می‌شود و راه‌های سوءاستفاده از شبکه بانکی به حداقل ممکن کاهش می‌یابد.

8. Mandatory Supervision
9. Prudential Supervision

نوعی از نظارت مفید و سازنده اشاره دارد که تنها در راستای تأیید سلامت نظام بانکی صورت می‌گیرد و فقط ابعاد حیاتی و ضروری نظارت را دربردارد (عطاشنه و اسدی، ۱۳۹۷: ۱۸۲).

بنابراین از حیث تضمین پیاده‌سازی و اجرای مقررات حاکمیت شرکتی، نظارت احتیاطی به جهت تعیین چارچوب‌ها و حفظ رقابت و پیشگیری از تخطی بانک‌ها از سوی دیگر حائز توجه بیشتری است. نظارت احتیاطی بر بانک‌ها به دو روش نظارت مستقیم یا بازرسی در محل^{۱۰} و نظارت غیرمستقیم یا بازرسی خارج از محل^{۱۱} اعمال می‌شود.

در روش نظارت مستقیم، تیم‌های ویژه بازرسی از نزدیک بانک را جهت ارزیابی اطلاعات رسیده از دفاتر یا مصاحبه با کارکنان آن‌ها تحت بررسی قرار می‌دهند. در روش نظارت غیرمستقیم هم ناظران بانک مرکزی، اطلاعات و آمار یادشده را تجزیه و تحلیل و ارزیابی کرده و گزارش‌های لازم را جهت تصمیم‌گیری‌های بانک مرکزی تهیه می‌کنند.

علاوه بر استفاده از تمامی روش‌های موجود برای پیشگیری اجتماعی و وضعی از جرم، مهم‌ترین راه‌حل اساسی کاهش جرائم بانکی، اصلاح ساختار بانک‌ها و استقرار حاکمیت شرکتی^{۱۲} در آن‌ها است (رجبیه و توکلی، ۱۳۹۶: ۱۴۹-۱۴۶)؛ بنابراین حاکمیت شرکتی بانکی مؤثرترین فنی است که اهداف راهبردهای پیشگیری از جرائم بانکی را تأمین می‌کند.

حاکمیت شرکتی در بانک‌ها دربرگیرنده همه قوانین، مقررات، ساختارها و فرایندها، فرهنگ‌ها و نظام‌هایی است که موجب دستیابی به هدف‌های

پاسخ‌گویی، شفافیت، عدالت و رعایت حقوق ذی‌نفعان می‌شود و ضمن ایجاد یک ساختار شفاف و قابل اعتماد در بانک، احتمال بروز انواع تخلفات و جرائم بانکی را به حداقل می‌رساند (عاقلی‌نژاد، ۱۳۹۴: ۸).

هدف اصلی مقررات حاکمیت شرکتی بانکی، شفاف‌سازی و پاسخ‌گویی در بورس و بازار پول و سرمایه است. برقراری شفافیت، جهت پیشگیری از سوءاستفاده متصدیان بانکی و فساد بانکی، نقش بسزایی داشته و در ادبیات جرم‌شناختی معاصر و رویکرد بین‌المللی توجه شایانی را به خود جلب کرده است، اما باید توجه داشت که جریان آزاد اطلاعات و شفاف‌سازی توسط دارندگان قدرت در جامعه می‌تواند جهت مقابله با بزهکاری شهروندان عادی نیز نقش بسزایی داشته باشد (ساریخانی و اکرمی سراب، ۱۳۹۲: ۹۶).

از این رو، شفافیت قوانین و مقررات نظام پولی و بانکی کشور، ازجمله مسائلی است که باید به صراحت، حیطه‌های فعالیت‌های اقتصادی بانک‌ها را بیان کند.

در این میان، پیشگیری از جرائم بانکی در فضای مجازی امری همگانی بوده و بانک‌ها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی در امر پیشگیری و آگاه‌سازی شهروندان و آموزش مسائل امنیتی بانکداری الکترونیک باید پیش‌قدم باشند.

بانکداری الکترونیکی را می‌توان استفاده و نمایش فناوری‌های گوناگون و متفاوت خدمات و گسترش ماشین‌های خودپرداز و ارائه مستقیم صورت‌حساب پرداخت اتوماتیک و انتقال الکترونیکی وجوه و بانکداری خانگی تعریف کرد (Kolodinsky; Hoga- rth & Hilgert, 2004: 1).

10. On-Site Inspection

11. Off-Site Monitoring

12. Corporate Governance

صورت نیاز به ارائه اسناد مثبت کند (بند ح تبصره ۱۶ قانون بودجه سال ۱۳۹۸ کل کشور).

از سوی دیگر، زمینه‌ها و شیوه‌های تقلب، کلاهبرداری و پول‌شویی در معاملات اعتبار اسنادی باید شناسایی و راهکارهایی برای بانکداران جهت پیشگیری از این جرائم بانکی ارائه شود (کوئو-الن، ۲۰۰۲).

پس از شناسایی تکنیک‌های تقلب و کلاهبرداری‌های صورت گرفته در مؤسسات پولی و بانکی، سیستم‌های شناسایی تقلب هم بایستی به کار گرفته شوند که در این میان، تجمیع و ترکیب رویکردهای تشخیص سوءاستفاده و تشخیص ناهنجاری، بهترین راه‌حل به نظر می‌رسد.

تکنیک تشخیص سوءاستفاده^{۱۳} تلاش می‌کند که حملات مشاهده‌شده قبلی را در قالب یک الگو یا امضا تشخیص دهد. به عنوان مثال، می‌توان به تغییر مداوم یک پوشه یا تلاش‌های متعدد به منظور خواندن یک فایل حاوی رمزهای عبور اشاره کرد.

رویکردهای تشخیص سوءاستفاده شامل سامانه‌های خبره^{۱۴}، استدلال بر پایه مدل^{۱۵}، تجزیه و تحلیل عبور حالت^{۱۶} و مانتورینگ پویای ضربه کلید^{۱۷} است (Smaha & Winslow, 1994: 39).

استفاده ترکیبی از رویکرد تشخیص سوءاستفاده و تشخیص ناهنجاری، باعث تجمیع مزایای دو روش شده و نقاط ضعف هر یک از روش‌ها را نیز پوشش می‌دهد. با این رویکرد در به‌کارگیری تکنیک‌های تشخیص تقلب، استفاده از تکنیک شبکه‌های عصبی بسیار کاراست (حاتمی‌راد و شهریاری، ۱۳۹۰: ۲۲۴).

13. Misuse Detection

14. Expert Systems

15. Model-Based Reasoning

16. State Transition Analysis

17. Keystroke Dynamics Monitoring

دسترسی به بانکداری الکترونیکی و شبکه‌های اینترنتی، حاشیه امن مناسبی را برای بزهکاران پولی قرار می‌دهد؛ بنابراین ضرورت دارد که در تدوین سیاست‌های اقتصادی، مالی و جنایی این موضوع مد نظر قرار گیرد (حبیب‌زاده و میرمجیدی هاشجین، ۱۳۹۰: ۲۳).

یکی از ابزارهای انتقال الکترونیکی وجوه، کارت‌های بانکی هستند که علاوه بر افزایش سودآوری بانک‌ها، در کاهش احساس نامنی مشتریان و رضایت‌مندی آن‌ها هم تأثیر بسزایی دارند (برادران حسن‌زاده، پورصادق و شکوری ملکی، ۱۳۸۸: ۲۱۰-۲۰۱).

با توجه به جایگزینی بانکداری الکترونیکی، شایسته است سیستم بانکی برای شناسایی تراکنش‌های بانکی مشکوک، فناوری‌های پیشگیرانه به کار بندد و سامانه‌های پرداخت مجهز به روش‌های کنترلی دقیق را در سامانه خدمات بانکی تعبیه کند.

بانک مرکزی در جهت پیشگیری وضعی، لازم است نظارت مؤثری بر تأسیس بانک‌ها و مؤسسات مالی داشته باشد. رعایت ضوابط احراز هویت، طبقه‌بندی اشخاص، تعیین سطح فعالیت مشتریان بانک، روابط کارگزاری با سایر بانک‌ها هم برای پیشگیری از جرائم بانکی نظیر پول‌شویی ضروری است (حسینی و آذری متین، ۱۳۹۴: ۱۳۹-۱۳۶).

به منظور افزایش شفافیت تراکنش‌های بانکی، مبارزه با پول‌شویی و پیشگیری از فرار مالیاتی، به بانک مرکزی هم اجازه داده شده است حساب‌های بانکی اشخاص حقیقی فاقد شماره ملی و افراد حقوقی فاقد شناسه ملی را مسدود کند و همچنین انتقال وجه با مبلغ بالاتر از حد آستانه را برای اشخاص حقیقی از طریق همه تراکنش‌های بانکی و سایر ابزارهای پرداخت، مشروط به درج بابت و در

مؤسسات اعتباری، تعاونی‌های اعتبار، صندوق‌های قرض‌الحسنه و صرافی‌ها فقط با اخذ مجوز از بانک مرکزی امکان‌پذیر شد. بر این اساس، اختیار سلب صلاحیت حرفه‌ای و لغو مجوز و محکومیت متخلفان فعال در حوزه پولی به پرداخت جریمه هم به بانک مرکزی داده شده است (پیروزفر، ۱۳۹۰: ۴۳-۴۲).

قانون برنامه ششم توسعه هم در چارچوب بندهای ۶ و ۹ سیاست‌های کلی برنامه مبنی بر «تأمین مالی فعالیت‌های خرد و متوسط به وسیله نظام بانکی» و «اعمال نظارت کامل و فراگیر بانک مرکزی بر بازار و مؤسسات پولی، بانکی و اعتباری و سامان‌دهی مؤسسات و بازارهای پولی و مالی در جهت ارتقای شفافیت و سلامت و کاهش نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات»، در بخش «نظام پولی و بانکی و تأمین منابع مالی»، تکالیف و برنامه‌هایی را در جهت نیل به اهداف و سیاست‌های یادشده برای نظام بانکی کشور مقرر کرده است.

با رویکرد تحقق سیاست‌های کلی برنامه به اعطای اختیارات بیشتر به بانک مرکزی برای اتخاذ اقدام‌های نظارتی و انتظامی علاوه بر اختیارات قانونی مندرج در قانون پولی و بانکی کشور، از جمله اعمال محدودیت یا ممنوعیت توزیع سود و اندوخته‌ها بین سهامداران مؤثر بانک‌ها و سلب حق رأی از آن‌ها، اعمال محدودیت یا ممنوعیت پرداخت پاداش و مزایای مدیران بانک‌ها و سلب صلاحیت حرفه‌ای مدیران عامل و اعضای هیأت مدیره بانک‌ها تأکید شده است.

همچنین برای انجام عملیات بانکی، لیزینگ، صرافی و غیره توسط اشخاص حقیقی و حقوقی بدون اخذ مجوز از بانک مرکزی، مجازات از نوع تعزیری درجه شش تعیین شده و نیروی انتظامی

نخستین بار براوس، لانگدورف و هیپ پیشنهاد ترکیب سیستم‌های پیوسته نقش‌محور^{۱۸} با رویکردهای منطبق بر شبکه‌های عصبی^{۱۹} را دادند (Brause; Langsdorf & Hepp, 1999: 110). یک شبکه عصبی، مجموعه‌ای از گره‌های به هم متصل شده است که با تقلید از کارکرد مغز انسان طراحی شده‌اند. هر گره ارتباطات وزن‌داری به چندین گره دیگر در لایه‌های مجاور دارد (Ghosh & Schwartzbard, 1999).

در شبکه‌های عصبی، به صورت نرم‌افزاری، ساختار داده‌ای طراحی می‌شود که می‌تواند همانند نورون عمل کند. به این ساختار داده‌ها، گره گفته می‌شود. سپس با ایجاد شبکه‌ای بین این گره‌ها و اعمال یک الگوریتم آموزشی به آن، شبکه را آموزش می‌دهند. در بخشنامه شماره ۹۷/۳۴۶۶۰-۹۷/۲/۹ به لزوم اتخاذ سازوکارهای کنترل داخلی صحیح با رویکردی پیشگیرانه در سطح سیاست‌گذاری‌های فروتقنینی جهت کاهش ریسک تقلب در بانک‌ها و مؤسسات اعتباری تأکید شده است.

سیاست‌گذاری‌های فروتقنینی ناظر بر نظام پولی و بانکی کشور هم عمدتاً با تصویب قوانین برنامه‌های پنج‌ساله توسعه کشور انجام می‌پذیرد. به موجب قانون برنامه چهارم توسعه، دولت مکلف شد از سال اول برنامه چهارم، نسبت به برقراری نظام بانکداری الکترونیکی و پیاده‌سازی رویه‌های تبادل پول و خدمات بانکی الکترونیکی ملی و بین‌المللی در همه بانک‌های کشور و برای همه مشتریان اقدام کند.

در قانون برنامه پنج‌ساله توسعه، ایجاد و ثبت تمام نهادهای پولی و اعتباری از قبیل بانک‌ها،

18. Rule-Based
19. Neural Network

نظام بانکی و اقتصادی را به نوعی تضمین کند.

از این رو، درصدد بوده تا سیاست جنایی جامعی تدارک ببیند که راهبرد کیفی کاملی را دنبال کند. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مبارزه با فساد مصوب ۱۳۹۰ بخشی از مفاسد اقتصادی که علیه حقوق مالی دولت ارتکاب می‌یابند را مورد توجه قرار داده است، اما از حیث راهبرد کیفی، نظام تقنینی ایران با مقررات بسیار پراکنده جزائی در حوزه پولی و بانکی روبه‌روست و مقررات کلی و منسجمی در قبال جرائم بانکی دیده نمی‌شود (نجفی، ۱۳۹۸: ۴۱).

پس راهبرد کیفی، حربه‌ای ممکن در جهت مقابله با جرائم بانکی است که به عنوان آخرین راهبرد در سیاست‌گذاری‌های پولی و بانکی باید مد نظر قرار گیرد. البته بایستی اصلاحاتی در قوانین صورت گیرد تا کارایی حقوق کیفی نظام بانکی مؤثر واقع شود (عبدالمالکی، ۱۳۹۱: ۲۳۱).

در کنار برخی از جرائم پولی، بانکی و ارزی جرم‌انگاری شده در مقررات مرجع پولی و بانکی از قبیل قانون پولی و بانکی کشور، قانون مبارزه با پول‌شویی و آیین‌نامه اجرایی آن، قانون تنظیم بازار غیرمتمشکل پولی، قانون عملیات بانکی بدون ربا، قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران، لایحه قانونی اداره امور بانک‌ها و متمم آن، لایحه قانونی ممنوعیت خروج بدهکاران بانک‌ها و قانون مجازات اخلاص‌گران در نظام اقتصادی کشور به جرأت می‌توان گفت که برداشت غیرقانونی از حساب مشتریان با استفاده از جعل امضا، مدارک و اسناد، مهم‌ترین جرم بانکی است (بیگی و غلامی، ۱۳۹۴: ۱۰-۹).

ناگفته نماند که بر حسب دولتی و خصوصی بودن بانک‌ها، نوع جرم‌انگاری‌ها هم متفاوت خواهد

موظف شده بنا به اعلام بانک مرکزی نسبت به توقف فعالیت یا تعطیل کردن مؤسسات پولی و بانکی و شعب غیرمجاز اقدام کند.

علاوه بر این، هر گونه تبلیغ برای ارائه خدمات پولی و بانکی بدون رعایت ضوابط مربوط مستوجب جریمه نقدی دانسته شده است. تشکیل شورای فقهی بانک مرکزی را می‌توان از دیگر سیاست‌گذاری‌های قابل توجه در جهت حصول اطمینان از اجرای صحیح عملیات بانکی بدون ربا در نظام بانکی کشور دانست.

در فرمان هشت ماده‌ای رهبر معظم انقلاب اسلامی هم بر خشکانیدن ریشه‌های فساد مالی و اقتصادی تأکید شده است. به موجب ماده پنج این فرمان (منشور مبارزه با مفاسد اقتصادی)، بخش‌های مختلف نظارتی در سه قوه از قبیل سازمان بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات و وزارت اطلاعات مکلف شده‌اند تا با همکاری یکدیگر، نقاط دچار آسیب در گردش مالی و اقتصادی کشور را به درستی شناسایی کرده و محاکم قضایی و نیز مسئولان به آسیب‌زدایی در هر مورد یاری رسانند.

۲. جرم‌انگاری مصداقی جرائم بانکی؛ به مثابه راهبرد سرکوبگرانه

سیاست‌های تحریمی و تدابیر اقتصادی مدیران اجرایی موجب شده سودجویان از نتایج تحولات شتاب‌زده پولی و بانکی کشور به انحای مختلف سوءاستفاده کنند و بدین شکل آسیب‌های مهلک به ساختار نظام پولی، بانکی و اقتصادی وارد سازند.

حال پرسش این است که در سیاست‌گذاری‌های پولی، چه جرم‌انگاری‌هایی در حوزه بانکی صورت پذیرفته است؟ به دلیل زمینه اقتصادی جرائم بانکی، قانون‌گذار اقدام به جرم‌انگاری برخی از رفتارهای خلاف قانون کرده است تا زمینه اعتماد مردم به

تعیین کرده است (Horn, 2011: 75).

برخلاف این راهبرد تعدیلی، عمده جرم‌انگاری‌های صورت گرفته در این حوزه به جهت وابستگی به سیاست‌های دولتی و نظام اقتصادی کشور، با راهبرد تشدید و قاطع‌گیری حتی تحت شرایطی از باب فساد اقتصادی با مجازات افساد فی الارض مواجه شده‌اند (مجاهد، ۱۳۹۵: ۱۱)، چراکه فقدان راهبرد سخت‌گیرانه در قبال این جرائم، باعث می‌شود که امنیت دنیای اقتصاد از بین برود (Booth, 2008: 35).

جرم‌انگاری در قالب کلی جرائم اقتصادی و امنیتی کردن راهبردهای سرکوبگرانه در مواد ۳۶ و ۴۷ قانون مجازات اسلامی ۱۳۹۲ می‌توانند اولویت راهبرد کیفری در نگرش سیاست جنایی تقنینی ایران را تأیید کنند (بنی نعیمه و وروایی، ۱۳۹۷: ۵۷).

بررسی جرم‌انگاری‌های ناظر بر حوزه پولی و بانکی نشان می‌دهد که راهبردهای کیفری هم با خلأ زیادی مواجه هستند و جرم‌انگاری‌های متعددی نیز که صورت گرفته است که گاه یا در اجرا معطل می‌مانند و یا به نحو کاملی اجرا نمی‌شوند یا با قوانین و مصوبات دیگر در تعارض هستند.

با وجود این امروزه به‌کارگیری فناوری اطلاعات در بانک‌ها باعث پدید آمدن ارزش‌های جدیدی شده است و به جهت عدم جرم‌انگاری مستقل برای بستر بانکداری الکترونیک و مجازی، لازم است اجزا و تجهیزات فنی شبکه بانکداری نوین با مفاهیم قوانین جزایی حوزه رایانه تطبیق داده شود و امکان شناسایی رفتارهای مجرمانه ناقض ارزش‌های فنی در بانکداری نوین فراهم شود.

یکی از این ابزارهای شیوه تصدیق هویت رایانه‌ای از نظر حقوقی، امضای الکترونیکی است که بدنه اصلی جرائم حوزه بانکداری نوین را به خود اختصاص داده

بود. به عنوان مثال، اختلاس، ارتشا، اخذ کمیسیون و پورسانت، هدر دادن منابع و امکانات بانکی، سوءاستفاده از نفوذ، استفاده از رانت اطلاعاتی و سوءاستفاده از امکانات بانکی، از جمله مصادیق جرائم بانکی هستند که قابل ارتکاب در بانک‌های دولتی هستند. خیانت در امانت، تحصیل مال از طریق نامشروع، اختلال در نظام اقتصادی کشور، ربا و پول‌شویی هم از مصادیق جرائم قابل ارتکاب در بانک‌های خصوصی هستند (فراتی، ۱۳۹۸: ۸۲-۶۶).

از دیگر راهبردهای سرکوبگرانه با سازوکار جرم‌انگاری مصداقی جرائم بانکی می‌توان به جرم‌انگاری رفتارهای مخل نظام پولی در امور ناظر بر تأسیس بانک و فعالیت غیرمجاز در عرصه بانکداری و عملیات بانکی اشاره کرد. راهبرد سرکوبگرانه در حوزه مداومت در اشتغال غیرمجاز در عملیات بانکی در قالب دو عنوان مجرمانه «ادامه فعالیت غیرمجاز بانکی اشخاص حقیقی و حقوقی علیرغم اعلام قبلی بانک مرکزی» و «ادامه فعالیت بانکی توسط مدیران سلب صلاحیت شده» به ترتیب به موجب تبصره ۴ ماده ۱ قانون تنظیم بازار غیرمتمشکل پولی مصوب ۱۳۸۳ و تبصره ۳ ماده ۹۶ قانون برنامه پنجم توسعه مصوب ۱۳۸۹ جرم‌انگاری شده‌اند (سمیعی زنوز و صابر، ۱۳۹۵: ۲۸۰).

البته ناگفته نماند که این راهبرد به جهت نامتناسب بودن ضمانت اجرای کیفری مقرر، یعنی حداکثر شش ماه حبس، فاقد وصف بازدارندگی لازم بوده است. این در حالی است که ماده ۵۴ قانون بانکداری آلمان مصوب ۱۹۸۸ حبس تا سه سال و ضبط همه اموال حاصل از اشتغال غیرمجاز به عملیات بانکی و پرداخت جزای نقدی معادل اموال حاصل از مبادرت به عملیات غیرمجاز بانکی را برای افرادی که به اشتغال غیرمجاز به عملیات بانکی مبادرت می‌ورزند،

در رویکرد راهبرد سرکوبگرانه، متولیان سیاست جنایی در زمینه جرم‌انگاری و حمایت کیفری از نظام پولی و بانکی باید به این امر توجه کنند که پرداخت‌های فاسد برای دستیابی به قراردادهای بزرگ در امور بانکی، امتیازهای عمده و خصوصی‌سازی شرکت‌ها، عموماً به مؤسسات پولی، مالی و اعتباری بزرگ و مقام‌های عالی‌رتبه محدود می‌شود که می‌تواند بر بودجه و چشم‌انداز رشد اقتصادی کشورها تأثیر بسزایی داشته باشد.

بر این اساس، در سطح بین‌المللی تلاش‌های متعددی برای مبارزه با این جرائم انجام شده است. به موجب کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه قاچاق مواد مخدر و داروهای روان‌گردان مصوب ۲۰ دسامبر ۱۹۸۸، دولت‌های امضاکننده متعهد به جرم‌انگاری تظهير درآمدهای نامشروع تعریف‌شده در بند ب ماده ۳ کنوانسیون وین، در قوانین داخلی خود شده‌اند. این کنوانسیون به موجب ماده واحده‌ای در مورخ ۱۳۷۰/۹/۳ به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است (باقرزاده، ۱۳۹۲: ۱۸۹-۱۸۸).

در دسامبر ۱۹۸۸ در شهر بازل سوئیس، مقام‌های بانکی دوازده کشور، اساسنامه کمیته بازل^{۲۳} (بال) را منتشر ساختند که بانک‌های کشورهای عضو باید با آن انطباق داشته باشند. این اصول شامل شناسایی هویت مشتریان، پرهیز از دادوستدهای مشکوک و همکاری با سازمان‌های مجری قانون مبارزه با پول‌شویی است (تذهیبی، ۱۳۹۶: ۵۶).

اتحادیه اروپا در تاریخ ۸ نوامبر ۱۹۹۰ با امضای پیمان‌نامه‌ای، سیاست مشترکی برای مقابله با جرائم پول‌شویی در اروپا و یا حتی خارج از آن اتخاذ کرد. بر اساس این منشور، بر تحقیق و بازرسی، ضبط و

است. برای تعیین نظام کیفری حاکم بر جرائم علیه امضای الکترونیکی بایستی حسب مورد به ماده ۶۷ قانون تجارت الکترونیکی (۱۳۸۲) و ماده ۱۳ قانون جرائم رایانه‌ای مصوب ۱۳۸۸ اشاره کرد که به موجب آن، شکستن تدابیر امنیتی داده‌ها یا سامانه‌های بانکی که بر اساس نوع درگاه بانکی شیوه نقض تدابیر حفاظتی متفاوت بوده، جرم‌انگاری شده است.

مبنای تقسیم‌بندی جرائم ارتكابی علیه امضای الکترونیکی هم دسترسی غیرمجاز از طریق درگاه‌های حضوری و غیرحضوری است. بدین‌سان جرم دسترسی غیرمجاز، جامع جرائم سایبری در حوزه بانکی است، چون دروازه ورود برای ارتكاب سایر جرائم در بانکداری نوین است. به همین دلیل اتخاذ راهبرد سرکوبگرانه توان‌گیری^{۲۰} نسبت به مرتکبان این جرم ضروری است (غلامی، ۱۳۸۸: ۵۰۱).

از این رو، با شناسایی گذرواژه جهت کارکرد امضای الکترونیکی در درگاه‌های بانکی مثل خودپرداز^{۲۱} یا پایانه‌های فروشگاهی^{۲۲}، سیاست جنایی افتراقی متمایزکننده حقوق کیفری ماهوی سایبری نسبت به جرائم بانکداری نوین بوده و از این رهگذر خلأهای قانونی و لزوم جرم‌انگاری رفتارهای خاص در بانکداری نوین مشخص می‌شود (میرمحمدصادقی و آذری متین، ۱۳۹۶: ۵۴-۵۲).

بنابراین نبود قوانین متناسب با ساختار ارائه خدمات نوین بانکی و همچنین عدم تحول نظام بانکی با پیشرفت‌های جدید در ارتباط با خدمات نوین بانکی و ضعف سیستم‌های کنترلی، ازجمله مشکلات پیشروی نظام بانکی در ایران است (برنیا باران، ۱۳۸۹: ۱۸۹).

20. Incapacitation

21. Automated Teller Machin (ATM)

22. Point of Sale (POS)

23. Basel Committee on Banking Supervision

مصادره درآمدهای حاصل از جرم تأکید و پیشنهاد شد که جرم پول‌شویی علاوه بر عواید ناشی از قاچاق مواد مخدر، درآمدهای حاصل از جرائم دیگری را نیز شامل شود (باقرزاده، ۱۳۹۲: ۳۱۳).

در ژوئن ۱۹۹۱، اتحادیه جوامع اروپایی دستورالعملی در زمینه ممانعت از بهره‌جویی ناشی از عملیات پول‌شویی منتشر ساخت. اعلام غیرقانونی بودن پول‌شویی، شناسایی هویت مشتریانی که به دادوستد بیش از پانزده هزار یورو می‌پردازند و گزارش دادوستدهای مشکوک از موارد این دستورالعمل هست. سازمان بین‌المللی گروه بورس‌های اوراق بهادار^{۲۴} در اکتبر ۱۹۹۲، گزارش و قطعنامه‌ای صادر کرد که اعضا را تشویق به مبادرت به اقدام‌هایی در جهت مبارزه با پول‌شویی در بازار اوراق بهادار می‌کرد.

برابر ماده ۶ کنوانسیون ملل متحد برای مبارزه با جرائم سازمان‌یافته فراملی (۲۰۰۰)، از دولت‌ها خواسته شده تا اقدام‌های قانون‌گذاری لازم جهت جرم‌انگاری تطهیر عواید حاصل از جرم صورت دهند. برابر ماده ۷ کنوانسیون پالمو هم مقرر شده است دولت‌های عضو به منظور شناسایی مشتری، حفظ سوابق و گزارش معاملات مشکوک، یک نظام جامع نظارتی و اداری داخلی برای بانک‌ها و مؤسسات مالی غیربانکی ایجاد کنند.

نیروی ویژه اقدام مالی برای مبارزه با پول‌شویی^{۲۵} که از ۲۱ کشور و دو سازمان بین‌المللی تشکیل یافته است، مهم‌ترین نهاد بین‌المللی فعال در مبارزه مستمر و همه‌جانبه برای مبارزه با پول‌شویی است که در سال ۱۹۹۰ گزارش پیش‌نویس حاوی برنامه فراگیر

برای مبارزه با پول‌شویی را منتشر کرد و در اکتبر ۲۰۰۱ هم طرح ابتکاری با هدف مبارزه با عملیات تأمین مالی تروریسم و سازمان‌های تروریستی ارائه کرد (غلامی و پوربخش، ۱۳۹۰: ۱۰۸).

کنوانسیون مبارزه با فساد (۲۰۰۳ مریدا) که ایران هم در سال ۱۳۸۷ اجازه الحاق به این کنوانسیون را پیدا کرده است و قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد با تاسی از آن در سال ۱۳۹۰ به تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام رسیده است، مضاف بر توصیه به جرم‌انگاری فساد اداری در بخش دولتی، اجازه جرم‌انگاری فساد در بخش خصوصی را هم به دولت‌های عضو داده است (نظری‌نژاد و اسفندیاری‌فر، ۱۳۹۵: ۲۰۸).

ناگفته نماند که قواعد بین‌المللی بانکی و نهادهای اقتصادی بین‌المللی دیگری نیز فرایند انتقال پول را مورد ارزیابی قرار می‌دهند که در این زمینه، نقش سازمان‌های بین‌المللی اقتصادی، بانک‌های جهانی^{۲۶}، صندوق بین‌المللی پول^{۲۷}، گروه بانک جهانی، کنفرانس برتون وودز^{۲۸}، کمیته بیست، کمیته موقت، کمیته توسعه، گروه بانک جهانی و مؤسسات مالی اسلامی بین‌المللی، مرکز حل و فصل اختلافات سرمایه‌گذاری، آژانس تضمین سرمایه‌گذاری‌های چندجانبه و... در زمینه تسهیل نقل و انتقال پول و سرمایه حائز اهمیت هستند (رضایی، ۱۳۹۰: ۳۷-۲۰).

در این بین، صندوق بین‌المللی پول به عنوان یکی از شناخته‌شده‌ترین مؤسسات وابسته به سازمان ملل متحد، مسئولیت تنظیم نظام پولی و مالی جهانی را بر عهده دارد. این مؤسسه مشاوره‌های فنی و راهبردی به اعضای خود ارائه می‌دهد که حداقل به

26. World Bank (WB)

27. International Monetary Fund (IMF)

28. The Bretton Woods Conference, 1944

24. IOSCO

25. Financial Action Task Force Group on Money Laundering (FATF)

هماهنگی ضمنی و تبانی قیمت و دیگر انواع تقلب‌های اقتصادی، پولی و مالی به مثابه جرائم دولتی مطلع نمی‌شوند (کوزلاریچ، ماتوو و میلر، ۲۰۰۱: ۳۱۷).

در این میان، بانک و بانکداری، از جمله عرصه‌هایی است که با توجه به جاذبه‌های خاصی که برای بزهکاران دارد، بزه‌دیدگی‌های زیادی را به جامعه تحمیل کرده است؛ بنابراین احقاق حقوق بزه‌دیدگان مستقیم و غیرمستقیم جرائم بانکی از ضرورت‌ها و استلزامات اساسی عدالت ترمیمی به حساب می‌آید که دولت‌ها مکلف به اجرای آن هستند.

جرم‌شناسان انتقادی به موضوع بزه‌دیدگی‌شناسی، جرائم یقه‌سفیدها را که بزه‌دیدگان جرائم بانکی هم می‌توانند در این دسته جای گیرند، از این بزه‌دیدگان با عنوان «بزه‌دیدگان نامرئی»^{۲۹} یاد می‌کنند. جرائم بانکی فراتر از هزینه‌های اولیه و مستقیم، هزینه‌های ثانویه دیگری نیز به همراه دارند که به همان اندازه زیان‌بار هستند.

تضعیف اعتماد در نظام اقتصادی و بانکداری، از دست رفتن اعتماد و اطمینان در نهادها، فرایندها و سیاست‌گذاران نظام پولی و بانکی و فرسایش اخلاق عمومی، سه حوزه مهم پیامد ثانویه جرم بانکی محسوب می‌شوند (حسینی و قورچی‌بیگی، ۱۳۹۴: ۹).

بسیاری از جرائم بانکی به دلیل رفتار کارکنان خود بانک اتفاق می‌افتد؛ بنابراین بانک‌ها باید خسارت‌های وارده به مشتریان را در قبال جرم ارتكابی کارکنان خود بپردازند (Fikri, 2017: 49).

بخشنامه دادستان کل کشور در مورد پرونده‌های کلاهبرداری رایانه‌ای پس از الزامی شدن استفاده از

لحاظ پوشش و گستردگی، به مراتب مهم‌تر از ایفای نقش تأمین‌کننده مالی است (نورایی و سعیدی، ۱۳۹۷: ۹۵).

پیش‌بینی‌های اقتصادی بروز و منظم در سطح بین‌المللی و ملی، تأثیر بسزایی در سیاست‌های پولی، مالی و تجاری داشته است و از نتایج عضویت ایران در صندوق بین‌المللی پول و بانک جهانی، موظف شدن دولت به محاسبه جداول موازنه پرداخت‌های کشور است که دولت متعهد به ارائه اطلاعات اقتصادی لازم به صندوق شده است.

۳. حمایت افتراقی از بزه‌دیدگان جرائم بانکی؛ راهبردی فراموش‌شده

رشد روزافزون نرخ بزهکاری و خطرهای ناشی از گسترش بزه‌دیدگی‌ها و تنوع آسیب‌های اجتماعی و تأثیر آن بر سایر حوزه‌های مورد توجه در سیاست‌گذاری عمومی از قبیل آموزش، بهداشت، سیاست، رفاه عمومی، محیط زیست و امنیت اقتصادی، سیاست‌گذاری جنایی را به عنوان یکی از حوزه‌های اصلی سیاست‌گذاری عمومی معرفی کرده است.

در گذشته محور سیاست‌گذاری‌های جنایی، تعقیب و مجازات بزهکاران بوده و تأمین امنیت و نظم در گرو مجازات‌های سرکوب‌گر و تنبیهی بوده است، اما تحولات بزه‌دیدگی‌شناسی رفته‌رفته، توجه به حقوق بزه‌دیدگان را از محورهای مهم سیاست‌گذاری‌های جنایی قرار داده است (شیری، ۱۳۹۷: ۱۶۸).

افراد یا گروهی از افراد که به علت اقدام‌ها یا سیاست‌های دولتی خلاف قانون یا قواعد کلی حقوق بشر، متحمل صدمه جسمی، فرهنگی و اقتصادی، رنج، محرومیت یا استثمار می‌شوند، بزه‌دیدگان جرائم دولتی هستند که برخلاف جرائم خیابانی، اغلب از

29. Invisible Victims

شوند، جبران این خسارت بر عهده بانک و مؤسسه اعتباری یادشده است (بخشنامه دادستان کل کشور، ۱۳ شهریور ۱۳۹۸).

با وجود این، مسئله حمایت از حقوق بزه‌دیدگان جرائم بانکی در ایران راهبرد فراموش‌شده‌ای است که به صورت افتراقی چندان مورد توجه واقع نشده است؛ بنابراین ضروری است که سیاست‌گذاران با اهتمام در این حوزه و بهره‌گیری از پژوهش‌های انجام‌یافته در این عرصه و تطبیق مسئله با کشورهای پیشرو همچون فرانسه، سیاست‌گذاری مدونی در جهت حمایت از این بزه‌دیدگان که در واقع به نوعی از سیاست‌گذاری‌های نامتناسب اقتصادی و بانکی کشور متضرر شده‌اند، اتخاذ کنند.

از آن حیث که این کشورها ضمن توسعه دامنه حمایت‌ها به جبران خسارت‌های ناشی از جرائم بانکی، امکان بهره‌مندی بزه‌دیده از حمایت‌های دولت در تمام مراحل دادرسی و حتی قبل از آن را فراهم آورده‌اند و شمول این حمایت در قوانین و اجرا به قدری گسترده است که تمام بزه‌دیدگان حتی بزه‌دیدگان غیرمستقیم بانکی را فرا می‌گیرد و از این حیث، نظام عدالت کیفری بانکی بزه‌دیده‌محور و کاملاً نمونه برپا کرده‌اند و به سمت افق‌های نوین عدالت ترمیمی گام برداشته‌اند.

در سطوح منطقه‌ای و بین‌المللی هم کنوانسیون اروپایی پرداخت غرامت به بزه‌دیدگان جرم‌های خشونت‌بار ۱۹۸۳، اعلامیه اصول بنیادین عدالت در مورد بزه‌دیدگان جرم و قربانیان سوءاستفاده از قدرت^{۳۰} ۱۹۸۵ (قطعنامه شماره ۳۴/۴۰ مجمع عمومی)، اصول و رهنمودهای حق جبران برای بزه‌دیدگان نقض‌های فاحش حقوق بشر و حقوق

رمزهای پویا در راستای توجه به راهبرد حمایت از بزه‌دیدگان جرائم بانکی صادر شده است.

با توجه به اینکه به موجب بخشنامه شماره ۱۳۹۷/۶/۱-۹۷/۱۸۶۷۱۷ و بندهای ۱ و ۳ بخشنامه شماره ۱۳۹۸/۲/۲۱-۹۸/۵۱۶۹۱ و شماره ۱۳۹۸/۵/۱۴-۹۸/۱۶۳۵۷۵ بانک مرکزی، ارائه خدمات غیرحضوری (نظیر تراکنش‌های بانکی اینترنتی) در بانک‌ها ضرورتاً مستلزم استفاده از رمزهای پویا بوده و از تاریخ ۱۳۹۸/۳/۱ هر گونه استفاده از رمزهای دوم ایستا در تراکنش‌های غیرحضوری ممنوع اعلام و ادامه به‌کارگیری رمز دوم ایستا از مصادیق آسیب‌پذیری امنیتی خدمات بانکی محسوب شده و به عنوان ضمانت اجرا مقرر داشته است که «هرگونه سوءاستفاده از حساب‌های مشتریان به دلیل آسیب‌پذیری‌های امنیتی (ناشی از عدم اجرای الزامات رمزهای پویا) در سرویس‌های بانکی مستقیماً به عهده بانک بوده و در این موارد تأیید مرجع قضایی، برای جبران خسارت مشتریان کفایت می‌کند».

مقتضی است در پرونده‌های کلاهبرداری رایانه‌ای (برداشت غیرمجاز از حساب‌های بانکی) که پس از الزامی شدن استفاده از رمزهای پویا تشکیل شده، بررسی‌های لازم انجام شود و در صورت احراز انجام تراکنش مجرمانه با رمز دوم ایستا به لحاظ عدم رعایت بخشنامه بانک مرکزی و عدم رفع آسیب‌پذیری امنیتی، دستور پرداخت خسارت بزه‌دیده صادر و از طریق سامانه کاشف به بانک متخلف ابلاغ شود.

بنابراین اگر بانکی زیرساخت رمزهای پویا در سامانه‌های خود پیاده‌سازی نکرده باشد و دارندگان کارت به دلیل نبود این زیرساخت متحمل ضرر

30. Declaration of Basic Principle on Justice for Victims

سازمان‌های مجرمانه است تا جایی که در صورت گسترش این جرائم در جامعه و عدم مبارزه جدی با آن‌ها و افزایش قدرت بزه‌کاران حوزه بانکی، به نوعی دولت تحت کنترل آن‌ها قرار می‌گیرد.

بنابراین آسیب‌پذیری اقتصاد و سیستم بانکی کشورها بر اثر جرائم بانکی، یکی از مباحث مطرح در دنیای کنونی است. یکی از چالش‌های فراروی پیشگیری و مقابله با جرائم بانکی در ایران، ناشناخته ماندن پیامدها و آثار زیان‌بار این جرائم است که باعث شده حساسیت ویژه‌ای برای رویارویی با آن‌ها ایجاد نشود.

اخلال در فعالیت مؤسسات اعتباری، پولی و بانکی و عدم نظارت بانک مرکزی در بازار پول، خلاف شفافیت و انضباط پولی بوده و نتایج همچون ورشکستگی بانک‌ها، به خطر افتادن امنیت سپرده‌های مردمی و در نهایت اخلال در نظام اقتصادی، پولی و بانکی را به دنبال خواهد داشت.

حجم عظیم نقدینگی موجود در مؤسسات اعتباری، پولی و بانکی، تعداد زیاد سپرده‌گذاران این مؤسسات، لزوم رعایت احکام شرعی دایر بر ممنوعیت ربا، لزوم رعایت انضباط و شفافیت در بازارهای پولی و پیشگیری از بحران‌های اقتصادی، بانکی و امنیتی در ایران همگی مبین ضرورت سیاست‌گذاری‌های پیشینی و پسینی در این حوزه است.

جرم‌انگاری پول‌شویی، اخلال در نظام پولی و بانکی و برخی از سوءاستفاده‌های مالی و اجرای بانکداری الکترونیک، از جمله راهبردهایی هستند که در کنار تدابیر پیشگیرانه و حمایتی عام مقرر در مقررات داخلی مد نظر بوده است. نظام کیفری ایران پای‌بند حداقل‌گرایی راهبرد کیفری در حوزه جرائم بانکی نبوده و این راهبرد، اهمیت تحلیل و تبیین نظام‌مند

بشردوستانه ۲۰۰۵، اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی^{۳۱} و برخی دیگر از اسناد بین‌المللی عمدتاً به بیان حمایت مادی و اقتصادی از بزه‌دیدگان، پذیرش حق جبران خسارت بزه‌دیده و نیز راهکارهای جبران پرداخته‌اند.

علاوه بر حمایت مادی، حمایت‌های کیفری، پزشکی و روان‌پزشکی، پلیسی و امنیتی، قضایی و فرهنگی از بزه‌دیدگان هم شکل گرفته است (جلالی و موسوی، ۱۳۹۵: ۷۳). تا جایی که می‌توان گفت بهبود کیفی برنامه‌های حکومت از رهگذر اجرای موفق و مؤثر سیاست‌ها در قلمرو رویارویی با بزه‌دیدگان جرائم بانکی، بدون مراعات شفافیت و پاسخ‌گویی در برابر جامعه ممکن نیست.

در عین حال، با توجه به اهمیت پیشگیری از بزه‌دیدگی مکرر در نظام بانکی، نقش و کارکرد آسیب‌زای نظام عدالت کیفری سنتی به عنوان یکی از منابع ایجاد بزه‌دیدگی مکرر بایستی مد نظر قرار گیرد. از این رو، هر گونه تحول در چرخه بزه‌دیدگی بانکی، مستلزم تغییر نگرش پارادایمی به نقش بزه‌دیدگان، حقوق و نیازهای آنان از عدالت در امور کیفری و استفاده از ظرفیت‌های رویکرد ترمیمی است.

۳. بحث و نتیجه‌گیری

جرائم بانکی که هم‌زمان با شکل‌گیری جوامع جدید پدید آمده‌اند، همگام و متناسب با پیشرفت و ترقی سیستم‌های پولی و مالی کشورها، پیچیدگی و گستردگی بیشتری پیدا کرده‌اند. از جمله آثار مهم اجتماعی و اقتصادی این جرائم، انتقال قدرت اقتصادی از بازار، دولت و شهروندان به مجرمان و

of Crime & Abuse of Power, 1985
31. Rome Statute of the International Criminal Court (ICC)

از اصول راهبرد کیفی را برای سیاست‌گذاری‌های پولی و بانکی دوچندان می‌سازد.

بر همین اساس، توجه به مقدماتی چون راهبردهای مدنی خسارت‌مدار و نیز تخلفات و راهبردهای انتظامی به آن‌ها باعث صرفه‌جویی راهبرد کیفی است و علاوه بر آن توجه به جرم‌انگاری حداقلی نظام‌مند و نظام پاسخ‌گذاری ویژه جرائم بانکی و متفاوت از سایر جرائم اقتصادی می‌تواند از اجزای مهم نگرش راهبردنگاری جرائم بانکی تلقی شود.

از طرف دیگر، توجه به ارفاق‌گرایی و عدم تأکید بر امنیتی کردن سیاست راهبرد کیفی و ایجاد مراجع ویژه تعقیب و دادرسی نسبت به جرائم حوزه پولی و بانکی به عقلانی شدن سیاست راهبرد کیفی منتهی می‌شود و از این طریق با اعاده اصل اعتماد و شفافیت قانون‌گذاری ناظر بر این جرائم، می‌توان کاهش روزافزون وقوع و تکرار این جرائم را انتظار داشت. بدین‌سان در راستای حمایت از نظام پولی و بانکی حاکم بر کشور، مقنن طی مقررات پراکنده‌ای اقدام به جرم‌انگاری برخی رفتارهای مخل نظام پولی و بانکی کرده است. این در حالی است که به جهت بدون بزه‌دیده بودن، هنوز خیلی از رفتارهای ناقض امنیت پولی و بانکی به مثابه جرم بانکی در سیاست‌گذاری افتراقی مد نظر واقع نشده‌اند.

جرائم بانکی متضمن لطمه شدید به نظام اقتصاد و بین‌المللی، یعنی چرخه تولید، توزیع، حمل‌ونقل، مصرف و پول است؛ بنابراین سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان ملل متحد و اتحادیه اروپا نیز سیاست جنایی افتراقی با گرایش سخت‌گیرانه پیش‌بینی کرده‌اند.

از آنجا که مصادیقی از این جرائم مانند پول‌شویی جنبه جهانی پیدا کرده‌اند، نظام حقوقی کشورهای مختلف در پرتو اسناد بین‌المللی، از جمله کنوانسیون

میردا، به سمت نوعی هم‌گرایی در پیشگیری و مقابله با این‌گونه بزهکاری گام برمی‌دارند.

این رویکرد، چه در بُعد سیاست جنایی پیشگیرانه و چه در بُعد سیاست جنایی سرکوبگرانه، در گفتمان مسئولان قضایی، اجرایی و تقنینی ایران، به‌ویژه در قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد به دلیل تمرکز بر پیشگیری وضعی و فنی، قانون مجازات اسلامی، به دلیل خارج ساختن این جرائم از شمول تعویق، تعلیق و مرور زمان و نیز قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز مشهود است. در این میان، سیستم بانکی ایران موظف است با پیاده‌سازی نظامات و دستورالعمل‌های مرتبط با قوانین مبارزه با پول‌شویی در جهت استانداردهای این حوزه حرکت کرده و مسیر را برای مراودات بین‌المللی هموار کند. بر این مبنا تدوین و ارائه الگوی پیشگیری و مقابله با جرائم بانکی از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. با اتخاذ راهکارهای کاربردی نظیر راهبردهای پیشگیرانه مطرح‌شده در این نوشتار، جرم‌زدایی از عناوین مجرمانه بانکی غیرضروری، جرم‌انگاری جرائم نوظهور در حوزه بانکداری الکترونیکی و به طور کلی تصویب قانون جامع مدیریت نظام بانکی می‌تواند از اثرهای سوء جرائم بانکی در جامعه کاست و درنهایت شاهد کاهش بزهکاری در حوزه پولی، ارزی و بانکی شد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

تمام اصول اخلاقی در این مقاله رعایت شده است.

حامی مالی

این تحقیق هیچ‌گونه کمک مالی از سازمان‌های تأمین مالی در بخش‌های عمومی، تجاری یا غیرانتفاعی دریافت نکرده است.

مشارکت‌نویسندگان

همه نویسندگان به یک اندازه در نگارش مقاله مشارکت داشته‌اند.

تعارض منافع

بنابر اظهار نویسندگان این مقاله تعارض منافع ندارد.

منابع فارسی

حبیب‌زاده، م. ج. و میرمجیدی هاشجین، س. (۱۳۹۰). نقش بانکداری الکترونیکی در پول‌شویی و روش‌های مقابله با آن. *فصلنامه پژوهش‌های تطبیقی*، ۱۵(۱)، ۲۴-۲۳. <http://en-sani.ir/file/download/article/20120419184820-8023-18.pdf>

حسینی، س. م. و قورچی‌بیگی، م. (۱۳۹۴). تحلیل بزه دیده شناختی جرائم یقه‌سفیدها. *فصلنامه پژوهش حقوق کیفری*، ۳(۱۰)، ۴۰-۹. https://jcl.rctu.ac.ir/article_1432.html

حسینی، س. ج. و آذری‌متین، ا. (۱۳۹۴). پیشگیری از جرم پول‌شویی در نظام پولی و بانکی. *فصلنامه آموزه‌های حقوق کیفری*، ۵(۱۰)، ۱۵۴-۱۳۵. https://cld.razavi.ac.ir/article_cle_661.html

ذاقلی، ع. و خوشوقتی، ک. (۱۳۹۴). *جرائم ناشی از سوءاستفاده از ضمانت‌نامه‌های بانکی*. تهران: نشر نیلبرگ.

رجبیه، م. ح. و توکلی، ا. (۱۳۹۶). پیشگیری از جرائم بانکی با تأکید بر اصلاح ساختار بانک‌ها در نظام حقوقی ایران. *فصلنامه مطالعات علوم سیاسی، حقوق و فقه*، ۳(۳)، ۱۶۱-۱۴۵. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1287386/>

رضایی، ح. (۱۳۹۰). تأثیر قواعد بین‌المللی بانکی و نهادهای اقتصادی بین‌المللی بر فرایند انتقال پول. *آپایان‌نامه کارشناسی ارشد*. تهران: دانشگاه پیام نور مرکز تهران.

ساربخانی، ع. و اکرمی‌سراب، ر. (۱۳۹۲). کارکردهای پیشگیرانه شفافیت در سیاست جنایی، *فصلنامه حقوقی دادگستری*، ۷۷(۸۲)، ۱۱۶-۹۱. http://www.zljz.ir/article_11470.html

السان، م. (۱۳۹۲). *حقوق بانکداری اینترنتی*. تهران: نشر پژوهشکده پولی و بانکی.

سمعی‌زنوز، ح. حبیب‌زاده، م. ج. و صابر، م. (۱۳۹۵). تحلیل بزه مداومت در اشتغال غیرمجاز به عملیات بانکی. *فصلنامه پژوهش‌های پولی و بانکی*، ۹(۲۸)، ۲۹۸-۲۷۷. <http://jmbr.mbrni.ac.ir/article-1-498-fa.html>

شیری، ع. (۱۳۹۷). سیاست‌گذاری جنایی درباره حقوق بزه‌دیدگان. *فصلنامه سیاست‌گذاری عمومی*، ۴(۱)، ۱۷۰-۱۵۶. https://jppolicy.ut.ac.ir/article_66854.html

عاقلی‌نژاد، م. ا. (۱۳۹۴). *پیشگیری از جرائم بانکی از طریق حاکمیت شرکتی در بانک‌ها*. تهران: نشر جنگل، جاودانه.

عبدالمالکی، م. (۱۳۹۱). *حمایت کیفری از نظام بانکداری*.

ابوالحسنی هستیانی، ا. و دانیالی، ق. (۱۳۹۷). تدوین الگوی راهبردی پیشگیری از پول‌شویی در ساختار بانکی کشور (مطالعه موردی بانک صادرات ایران). *فصلنامه مدیریت سازمان‌های دولتی*، ۴(۴)، ۱۱-۲۴. http://ipom.journals.pnu.ac.ir/article_5030.html

باقرزاده، ا. (۱۳۹۲). *جرائم اقتصادی و پول‌شویی*. تهران: نشر مجد.

برادران حسن‌زاده، ر.، پورصادق، ن. و شکوری ملکی، ل. (۱۳۸۸). بانکداری الکترونیکی و کاربرد کارت‌های بانکی در بهبود عملکرد بانک. *فصلنامه فراسوی مدیریت*، ۲(۸)، ۲۱۵-۱۸۹. <http://ensani.ir/fa/article/260308/>

بنی‌نعیمه، ع. و وروایی، ا. (۱۳۹۷). جستاری بر راهبردهای کنترل کیفری جرائم حوزه کسب‌وکار. *فصلنامه مطالعات حقوقی*، ۱۰(۲)، ۷۷-۵۳. <http://ensani.ir/fa/article/391570/>

بیگی، ج. و غلامی، ت. (۱۳۹۴). آسیب‌شناسی جرائم و تخلفات بانکی و راهکارهای مقابله با آن (با رویکرد بانکداری الکترونیکی). ارائه شده در نخستین همایش حقوق و نظام بانکی. مشهد، ایران، ۲۸ و ۲۹ آبان ماه.

پرنیا باران، ح. (۱۳۸۹). تحلیل جرائم مالی ارتكابی توسط کارکنان بانک. *آپایان‌نامه کارشناسی ارشد*. تهران: دانشگاه تهران.

پیروزفر، ا. (۱۳۹۰). برخی از احکام برنامه پنجم توسعه درباره مسائل بانکی. *ماهنامه بانک و اقتصاد*، ۱۱۴، ۴۳-۲۸. <http://en-sani.ir/file/download/article/20120504164442-9010-30.pdf>

تذهیبی، ف. (۱۳۹۶). *پول‌شویی و روش‌های مبارزه با آن*. تهران: نشر جنگل.

جلالی، م. و موسوی، ز. س. (۱۳۹۵). جهانی‌شدن تروریسم و راهکارهای حمایت مؤثر از بزه‌دیدگان آن. *فصلنامه پژوهش‌نامه کیفری*، ۱۷(۱)، ۹۹-۷۳. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=290080>

حاتمی راد، ع. و شهرپاری، ح. ر. (۱۳۹۰). روش‌ها و راهکارهای شناسایی تقلب در بانکداری الکترونیک. *فصلنامه تازه‌های اقتصاد*، ۹(۱۳۴)، ۲۸-۲۱۹. <http://www.t-e.mbrni.ac.ir/userfiles/file/134/33-Ravesh%20ha%20va%20rah-karhaye%20shenasae%20....pdf>

صادقی، م. م.، و آذری متین، ا. (۱۳۹۶). راهبردهای کیفری در بانکداری نوین؛ با تأکید بر امضای الکترونیکی. *فصلنامه راهبرده*، ۲۶ (۸۲)، ۴۹-۷۸. http://rahbord.csr.ir/arti-cle_124619.html

نجفی، س. (۱۳۹۸). رویکرد قانون مجازات اسلامی به فساد اقتصادی در نظام پولی و بانکی کشور. *فصلنامه مطالعات نوین بانکی*، ۲ (۴)، ۴۱-۷۴. <http://ensani.ir/file/download/article/1579518730-10183-4-3.pdf>

نظری‌نژاد، م. ر.، و اسفندیاری‌فر، خ. (۱۳۹۵). بررسی تطبیقی کنوانسیون بین‌المللی مبارزه با فساد مالی و قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد. *فصلنامه پژوهش‌نامه کیفری*، ۷ (۱)، ۱۹۱-۲۱۵. <http://ensani.ir/file/download/article/20161105144555-9478-104.pdf>

نورایی، م.، و سعیدی، پ. (۱۳۹۷). عوامل تعیین‌کننده اقتصادی و سیاسی وام‌دهی صندوق بین‌المللی پول در ایران. *فصلنامه رویکردهای پژوهشی نوین در مدیریت و حسابداری*، ۲ (۴)، ۹۵-۱۰۵. <http://ensani.ir/file/download/article/1537082389-10135-4-9.pdf>

نوزاد، م. (۱۳۸۹). *جرائم اقتصادی در حقوق کیفری ایران*. تهران: نشر جنگل، جاودانه.

[پایان‌نامه کارشناسی ارشد]. قم: دانشگاه قم.

عزیزی، آ. (۱۳۹۷). نقش بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در رونق اقتصاد ملی. *فصلنامه مطالعات نوین بانکی*، ۱ (۱)، ۲۹-۴۴. <http://ensani.ir/fa/article/385097/>

عطاشنه، م.، و اسدی، ب. (۱۳۹۷). بررسی نهادهای مؤثر و ارزیابی حاکمیت شرکتی و جایگاه آن در نظام بانکداری اسلامی و ایران. *فصلنامه مطالعات نوین بانکی*، ۱ (۱)، ۹۶-۱۷۱. <http://ensani.ir/file/download/article/1546861210-10183-1-9.pdf>

غلامی، ح. (۱۳۸۸). سیاست کیفری سلب توان بزه‌کاری. *فصلنامه تحقیقات حقوقی*، ۱۲ (۵۰)، ۵۳۰-۴۹۷. https://lawresearchmagazine.sbu.ac.ir/article_56285.html

غلامی، ع.، و پوربخش، س. م. (۱۳۹۰). مبارزه با پول‌شویی در قوانین ایران و اسناد بین‌المللی. *دو فصلنامه مطالعات اقتصاد اسلامی*، ۱۴ (۱)، ۹۳-۱۲۰. https://ies.journals.isu.ac.ir/article_1099.html

فرازی، م. (۱۳۹۸). نقش بانک‌ها در جرائم اقتصادی. *فصلنامه کانون وکلای دادگستری مرکز*، ۲۴۱، ۸۲-۶۶.

کبیری، س.، و شفیعی خورشیدی، ع. ا. (۱۳۹۷). *اخلال در نظام اقتصادی کشور*. تهران: نشر مجد.

گسن، ر. (۱۳۹۴). *جرم‌شناسی بزهکاری اقتصادی: نظریه عمومی تزویر*. ترجمه ابراهیمی، ش. تهران: نشر میزان.

مجاهد، م. (۱۳۹۵). گونه‌شناسی جرائم ارزی به‌مثابه جرم علیه امنیت اقتصادی کشور. *فصلنامه آفاق امنیت*، ۹ (۳۳)، ۳۱-۵. <https://civilica.com/doc/1025958/>

مقیم‌نیاکی، آ. (۱۳۹۱). جرائم مؤسسات پولی و اعتباری غیربانکی در حقوق ایران. [پایان‌نامه کارشناسی ارشد]. قم: دانشگاه قم.

میر محمد صادقی، ح. (۱۳۹۲). *جرائم علیه امنیت و آسایش عمومی*. چاپ بیست و سوم، تهران: نشر میزان.

میرزایی‌منفرد، غ. ع. (۱۳۸۹). *حقوق کیفری اوراق بهادار*. تهران: نشر میزان.

میرسعیدی، س. م.، و زمانی، م. (۱۳۹۲). *جرم اقتصادی؛ تعریف یا ضابطه؟* فصلنامه پژوهش حقوق کیفری، ۲ (۴)، ۱۹۴-۱۶۷. https://jclr.atu.ac.ir/article_206.html

References

- Abolhassani Haštiani, A., & Daniali, Q. (2018). [Developing a Strategic Model for Money Laundering Prevention in Banking System of Iran (Case study: Bank Saderat Iran) (Persian)]. *Quarterly Journal of Public Organizations Management*, 6(4), 11-24. <http://ensani.ir/file/download/article/1558179575-9926-97-21.pdf>
- Abdolmaleki, M. (2012). Criminal protection of the banking system. [MA. thesis]. Qom: Qom University, Faculty of Electronic Education.
- Alsani, M. (2013). *Internet Banking Law*. 2nd Edition, Tehran: Monetary and Banking Research Institute Publishing.
- Aqelinejad, M. A. (2015). *Prevention of Banking crimes from through corporate governance in banks*. 1st edition. Tehran: Jangal.
- Atasneh, M., Asadi, B. (2018). A review of effective institutions And assessing corporate governance and its place in the banking system Islamic and Iranian. *Quarterly Journal of Modern Banking Studies*, 1(1), 171-96. <http://ensani.ir/file/download/article/1546861210-10183-1-9.pdf>
- Azizi, A. (2018). The role of banks and credit institutions in the prosperity of the national economy. *Quarterly Journal of Modern Banking Studies*, 1(1), 29-44. <http://ensani.ir/file/download/article/1546861161-10183-1-2.pdf>
- Bagherzadeh, A. (2013). *Economic crimes and money laundering*. 2nd Edition. Tehran: Majd Publishing.
- Bani Naimeh, I., & Varvaei, A. (2018). A research on Strategies for criminal control of crimes in the area of Kes Bukar. *Quarterly Legal Studies*, 10(2), 53-77.
- Beigi, J., & Gholami, T. (2015). Pathology of crimes and Banking violations and solutions to deal with it) with a banking approach electronics. Paper presented at 1st Conference on Law and Banking System. Mashhad, Iran, 28-29 November.
- Bonger, W. A. (1916). *Criminality & Economic Conditions*. Boston, Massachusetts: Little, Brown & Company.
- Booth, R.A. (2008). What is a business crime? *Journal of Business & Technology Law*, 3, 145-127. <https://core.ac.uk/download/pdf/56354963.pdf>
- Brause, R. W., Langsdorf, T. S., & Hepp, M. (1999). Credit card fraud detection by adaptive neural data mining. Paper presented at 11th IEEE International Conference on Tools with Artificial Intelligence. Los Alami, CA, IEEE International Conference on tools with Artificial Intelligence.
- Committee on Government Operations. (2019). *Crimes against banking institutions: hearings before the United States House committee on government operations, subcommittee on legal & monetary affairs, eighty-eighth congress*. Washington: SPM Publications.
- Edelherz, H. (1970). *The Nature, impact & prosecution of white collar crime*. Washington D.C.: National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice, Law Enforcement Administration, U.S. Department of Justice. <https://academic.oup.com/sw/article-abstract/16/2/122/1929846>
- Fрати, M. (2019). The role of banks in economic crimes. *Quarterly Journal of the Central Bar Association*, 241, 66-82.
- Gassen, R. (2015). *Criminology of economic crime: Theory general hypocrisy* [E. Shahram, Persian Trans]. 3rd edition, Tehran: Publishing Mizan.
- Gholami, A., & Pourbakhsh, S. M. A. (2011). [Fighting poleshou in Iranian law and international documents (Persian)]. *Bi-Quarterly Islamic Economics Studies*, 4(1), 93-120. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=355094>
- Gholami, H. (2009). Criminal policy of deprivation of criminal power. *Legal Research Quarterly*, 50, 497-530.
- Ghosh, A. K., & Schwartzbard, A. (1999). A study in using neural networks for anomaly & misuse detection. Paper presented at the 8th USENIX Security Symposium. Washington, D.C., USA, August 23-26.
- Habibzadeh, M. J., & Mir Majidi Hashjin, S. (2011). The role of electronic banking in money laundering and Methods to deal with it. *Quarterly Journal of Comparative Research*, 15(1), 24-42. <http://ensani.ir/file/download/article/20120419184820-8023-18.pdf>

- Hassanzadeh Baradaran, R., Poursadegh, N., & Shakoori Maleki, L. (2009). Electronic banking and the use of bank cards in Improving Bank Performance. *Beyond Management Quarterly*, 2(8), 189-215. <http://ensani.ir/file/download/article/20120426153550-5023-8.pdf>
- Hatami Rad, A., & Shahriari, H. (2011). Methods and E-banking fraud detection strategies. *Quarterly Economic News*, 9(134), 219 - 28.
- Horn, N. (2011). *German banking law & practice in international perspective*. Berlin: Walter de Gruyter; 2011. https://books.google.com/books/about/German_Banking_Law_and_Practice_in_Inter.html?id=IvVJ9C_fE-4C
- Hosseini, S. H., & Azari Matin, A. (2015). Prevention from the crime of money laundering in the monetary and banking system. *Quarterly of Doctrines Criminal Law*, 5(10), 135-54. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?ID=295563>
- Hosseini, S. M., & Ghorchi Beigi, M. (2015). Analysis cognitive victims of white-collar crimes. *Research Quarterly Criminal Law*, 3(1), 9-40.
- Jalali, M., & Mousavi, Z. S. (2016). Globalization terrorism and effective protection strategies for its victims. *Quarterly Journal of Criminal Research*, 7(1), 73-99. <http://ensani.ir/file/download/article/20161105144534-9478-99.pdf>
- Kabiri, S., & Shafiee Khorshidi, A. A. (2018). *Disruption In the economic system of the country*. 1st edition. Tehran: Majd Publishing.
- Sadeghi, M. M., & Azari Matin, A. (2017). [Strategies penalty in modern banking; with an emphasis on electronic signatures (Persian)]. *Strategy Quarterly*, 26 (82), 49-78. <http://ensani.ir/file/download/article/20171017080020-9518-238.pdf>
- Mir Mohammad Sadeghi, H. (2013). *Crimes against security and public comfort*. 23rd edition. Tehran: Mizan Publishing.
- Mirsaedi, S. M., & Zamani, M. (2013). Crime economic; definition or criterion? *Law Research Quarterly Punishment*, 2(4), 167-94. https://jclr.atu.ac.ir/article_206.html
- Mirzaei Monfared, G. A. (2010). *Criminal Law of Securities*. Tehran: Mizan Publishing.
- Moghimi Niaki, A. (2012). Crimes of monetary and credit institutions non-banking in iranian law. [MA. thesis]. Qom: Qom University, Faculty of Law and Political Science.
- Mojahed, M. (2016). [Typology of foreign exchange crimes as a crime against the economic security of the country (Persian)]. *Afagh-e-Security Quarterly*, 9(33), 5-31. https://journals.ihu.ac.ir/article_200520_f03844206e006abda4c3080f97e195cc.pdf
- Mulligan, E. M. (2015). Evaluating the social control of banking crimes: An examination of anti-money laundering deficiencies & industry success [PhD. Dissertation]. Florida: University of South Florida. <https://scholarcommons.usf.edu/etd/5747/>
- Najafi, S. (2019). [The approach of the Islamic Penal Code to corruption Economics in the Monetary and Banking System of the Country]. *Quarterly Journal of Studies Novin Banki*, 2(4), 41-74. <http://ensani.ir/file/download/article/1579518730-10183-4-3.pdf>
- Nazarinejad, M. R., & Esfan Diar Yafar, Kh. (2016). [A Comparative Study of the International Convention against Corruption And the Law on Promoting the Health of the Administrative System and Combating Corruption (Persian)]. *Quarterly Researcher of Criminal Code*, 7(1), 191-215. <http://ensani.ir/file/download/article/20161105144555-9478-104.pdf>
- Nouraei, M., Saedi, P. (2018). Non-determining factors Economic and political lending of the International Monetary Fund Iran. *Quarterly Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*, 2(4), 95-105. <http://ensani.ir/file/download/article/1537082389-10135-4-9.pdf>
- Nozad, M. (2010). *Economic crimes in criminal law Iran*. Tehran: Jangal Publishing.
- Parnia Baran, H. (2010). Analysis of financial crimes committed by Bank Employees [MA. thesis]. Tehran: Faculty of Law, University of Tehran.
- Piruzfar, A. (2011). [Some provisions of the fifth development plan on banking issues (Persian)]. *Banking and Economics Monthly*, 38(114), 38-43. <http://ensani.ir/file/download/article/20120504164442-9010-30.pdf>

- Rajabieh, M. H., & Tavakoli, A. (2017). [Prevention Banking crimes with emphasis on reforming the structure of banks in the system law (Persian)s]. *Iranian Journal of Political Science, Law and Jurisprudence*, 3 (3), 145-61. <https://www.noormags.ir/view/fa/articlepage/1287386/>
- Rezaei, H. (2011). The effect of international banking rules and International economic institutions on the money transfer process [MA. thesis]. Tehran: Payame Noor University Center of Tehran.
- Samiei Zanouz, H., Hobi Bazadeh, M. J., & Saber, M. (2016). Analysis of the crime of persistence in unauthorized employment in operations Banking. *Monetary and Banking Research Quarterly*, 9(28), 277-98. <http://jmbr.mbri.ac.ir/article-1-498-fa.pdf>
- Sarikhani, A., & Akrami Sarab, R. (2013). [Functions Preventive Transparency in Criminal Policy (Persian)]. *Legal Quarterly Justice*, 82, 91-116. http://www.jlji.ir/article_11470_79fc52e2e2583b70312dd77aed-c650b6.pdf
- Shiri, A. (2018). [Criminal policy on rights Victims (Persian)]. *Public Policy Quarterly*, 4(1), 156-70. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=467614>
- Samaha, S. E.; Winslow, J. (1994). Misuse Detection Tools. *Computer Security Journal*, 10(1), 39-49.
- Sutherland, E. H. (1949). *White collar crime*. New York: Dryden Press.
- Tazhibi, F., & Izadi M. (2017). [Money laundering and methods to combat it (Persian)]. Tehran: Jangal Publishing. <https://www.gisoom.com/book/11320357/>
- Institute of International Finance (2019). The Global Framework for Fighting Financial Crime: Enhancing Effectiveness & Improving Outcomes [Internet]. Retrieve from: <https://www.iif.com/Publications/ID/3606/The-Global-Framework-for-Fighting-Financial-Crime-Enhancing-Effectiveness-Improving-Outcomes>
- US Congress. (1980). Computer systems protection act of 1979, S. 240: Hearing Before the US Senate Subcommittee on Criminal Justice of the Committee on the Judiciary on S. 240. Retrieved from <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/computer-systems-protection-act-1979-s-240-hearing-us-senate>
- Villa, J. K. (2019). *Banking Crimes: Fraud, Money Laundering, & Embezzlement*. New Edition, 2019- 2020 Ed, New York: West Group. <https://www.amazon.com/Banking-crimes-laundering-embezzlement-library/dp/B0006S1E4C>
- Zaqeli, A., & Khoshouhathi, K. (2015). *Crimes caused by Misuse of bank guarantees*. 1st edition, Tehran: Nashr Nilberg.